

State University of Applied Sciences in Nowy Sącz
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

Neophilologica Sandeciensia 14

edited by / pod redakcją

Rachela Pazdan

Jarosław Giza

Grzegorz Adam Ziętala

Redaktor Naukowy

dr Rachela Pazdan
dr Jarosław Giza
dr Grzegorz Adam Ziętała

Redaktor Wydania

dr Robert Rogowski

Recenzje

dr hab. Agnieszka Adamowicz-Pośpiech, prof. UŚ
dr hab. Ewa Dźwierzyńska, prof. UR
dr hab. Krystyna Miłułka, prof. UR
dr hab. Marcin Zabawa, prof. UŚ

Redaktor Techniczny

dr Tamara Bolanowska-Bobrek

© Copyright by Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu
Nowy Sącz 2021

ISBN 978-83-65575-83-8

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu
ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz
tel. 18 443 45 45, e-mail: briw@pwsz-ns.edu.pl

Adres Redakcji

Nowy Sącz 33-300, ul. Staszica 1
tel. +48 18 443 45 45, e-mail: tbolanowska@pwsz-ns.edu.pl

Druk

Wydawnictwo i drukarnia NOVA SANDEC s.c.
Mariusz Kałyniuk, Roman Kałyniuk
33-300 Nowy Sącz, ul. Lwowska 143
tel. 18 547 45 45, e-mail: biuro@novasandec.pl

Grzegorz Adam ZIĘTAŁA

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

KWESTIE ETYKI W ROSYJSKIEJ TEORII I PRAKTYCE PRZEKŁADU

„Kodeks tłumacza powinien stać się tym, czym jest przysięga Hipokratesa”.
(Елин, Костина, 2013, s. 17)

Streszczenie

Kwestie etyczne w teorii oraz praktyce przekładu zajmują ważne miejsce na całym świecie. Poszczególne kraje przyjmują własne kodeksy etyczne, etyka tłumaczeń jest nauczana na studiach, teoretycy i praktycy przekładu publikują monografie, podręczniki, artykuły i dają szereg zaleceń, jak tłumacz powinien zachowywać się, co jest etyczne, a co nie.

W Rosji temat etyki tłumacza jest poruszany dopiero od lat 90. XX wieku. W niniejszym artykule przedstawiono najważniejsze zasady etyki funkcjonujące w rosyjskiej teorii i praktyce przekładu – zarówno publikacje naukowe, oficjalne dokumenty (*Kodeks etyczny tłumacza*), jak też zalecenia poszczególnych biur tłumaczeń.

Summary

Ethical issues in the theory and practice of translation occupy an important place all over the world. Individual countries adopt their own ethical codes, ethics of translation is taught at college, translation theorists and practitioners publish monographs, textbooks, articles and give a number of recommendations on how the translator should behave, what is ethical and what is not.

In Russia, the subject of a translator's ethics has been discussed only since the 1990s. In this article, we present the most important ethical principles in the Russian translation theory and practice – both scientific publications, official documents (*A Translator's Code of Ethics*) and recommendations of individual translation offices.

W rosyjskiej teorii przekładu kwestie etyki tłumacza nie były obecne w czasach radzieckich. Dopiero pod koniec lat 90. XX wieku pojawiły się pierwsze publikacje, w których uwzględniono kwestie etyczne w działalności tłumacza.

D. Uszakow określa etykę jako „1. naukę filozoficzną o moralności, o zasadach zachowania człowieka. 2. normy zachowania, moralność, zespół zasad moralnych wśród członków jakiejś społeczności, grupy społecznej, zawodu”¹ (Ушаков, 2014). Т. Jefriemowa zaś określa ją jako „1. naukę filozoficzną o moralności, jej zasadach, rozwoju i roli w społeczeństwie. 2. całokształt norm zachowania moralność jakiejś grupy społecznej, organizacji” (Ефремова, 2000, s. 55). А. Chamatowa definiuje etykę jako „naukę filozoficzną, której obiektem badań jest moralność jako forma świadomości społecznej. Moralność – to zespół norm i zasad zachowania ludzi w stosunku do społeczeństwa i innych ludzi”, a etykę zawodową jako „kodeks zachowania, określający typ relacji, które są najlepsze z punktu widzenia wykonywanych przez pracowników obowiązków służbowych w tej lub innej sferze zawodowej” (Хаматова, 2011, s. 56).

¹ w całym tekście tłumaczenie własne – GZ.

Powstanie etyki zawodowej, jak piszą Elin i Kostina:

jest skutkiem codziennego doświadczenia i relacji wewnątrz grup zawodowych, kiedy zaczęły pojawiać się pisane i niepisane zasady zachowania, za złamanie których była kara. W średniowieczu zauważamy wzrost liczby zawodowych związków i gildii, zazwyczaj, o charakterze zamkniętym. Ten czynnik można uznać za decydujący w pojawieniu się etyki zawodowej, ponieważ taka zamkniętość pozwalała nie tylko określać normy zachowania, ale i kultywować je. Obecnie zaś, w epoce globalizacji, ma miejsce mieszanie się etyk zawodowych, a co więcej, w etyce wielu zawodów utracono lub pomniejszono „funkcję” kary. Innymi słowy, przestrzeganie etyki zawodowej to sprawa sumienia i honoru pracownika (Елин, Костина, 2013, s. 15).

Po ciężkich czasach radzieckich, wszechobecnego ateizmu i upadku kultury, w Rosji odradza się etyka, w tym etyka zawodu tłumacza. Ł. Moskowczuk zauważa, że istniejące w Rosji materiały z zakresu etyki tłumaczeń można podzielić na 3 grupy:

- 1) dokumenty oficjalne, przyjęte przez stowarzyszenia zawodowe,
- 2) dokumenty korporacyjne i kodeksy biur tłumaczeń, które świadczą usługi tłumaczeniowe,
- 3) osobiste zalecenia praktyków-profesjonalistów.

Autor opisuje różnice m.in.:

oficjalne dokumenty mają charakter ramowy, określają ogólne zasady, są obowiązkowe dla wszystkich, którzy rozpoczynają pracę w tym zawodzie. W dokumentach korporacyjnych uwzględnione są wartości firmy, w zaleceniach osobistych odzwierciedlone są sprawdzone w praktyce rozwiązania trudnych sytuacji i odnotowane są nowe powstałe problemy, które wymagają swego dalszego zrozumienia (Московчук, 2018, s. 54).

Ł. Moskowczuk podaje również podział dokumentów pod względem treści:

- etyka tłumaczeń, gdzie przedstawiono najogólniejsze zasady i wymagania w stosunku do tekstu/komunikatu, poruszają ogólne problemy (prawo autorskie, poufność, prawo do odmowy i in.);
- etyka tłumacza, gdzie przedstawia się zasady i normy komunikacji, a także opisuje odpowiedzialność wobec kolegów, pracodawcy, klienta, społeczeństwa;
- etykieta w dziedzinie tłumaczeń, zawierająca zalecenia sytuacyjne w zakresie zachowania i dobrych manier (Московчук, 2018, s. 54).

Istniejące w Rosji dokumenty podkreślają powagę zawodu, jednak nadal brak jest kodeksów etyki w zakresie tłumaczeń specjalistycznych, np. tłumaczeń synchronicznych, tłumaczeń w sądach, więzieniach, instytucjach medycznych.

Pierwszym, który wprowadził do rosyjskiej teorii i praktyki zagadnienia etyki tłumacza ustnego, określone wtedy jako „etykieta” (ros. этикет), był tłumacz-praktyk R. Minjar-Bieloruczew², który w książce *Jak zostać tłumaczem?* (ros. *Как стать переводчиком*) w rozdziale 17. pt. *Trochę o etykiecie w pracy tłumacza* (ros. *Немного об этикете в работе переводчика*) podał kilka zaleceń dla tłumaczy:

W czasie oficjalnych spotkań, nawet gdy każda strona ma swojego tłumacza, należy tłumaczyć tylko mowę członków swojej delegacji. To, co mówią przedstawiciele drugiej strony, tłumaczy ich tłumacz. Przy tym nie należy starać się „poprawiać” swojego zagranicznego kolegi. Po pierwsze, to nieładnie, a po drugie, on lepiej od was wie, co chce powiedzieć, a co nie chce powiedzieć jego mocodawca (Миньяр-Белоручев, 1999, s. 86).

Kolejne ciekawe rady dotyczą zachowania tłumacza podczas przyjęć:

Jeśli musicie pracować na przyjęciu, które odbywa się na stojąco (takie przyjęcia nazywa się „à la fourchette”), trzymajcie ciągle w ręku napełniony do połowy kieliszek, żeby was nie rozpraszali kelnerzy z tacami, ale starajcie się prawie nie pić niczego, gdyż nawet niewielkie upojenie może oznaczać koniec waszej kariery. Brać z tacy kanapki można tylko wtedy, gdy w danej chwili wasze usługi nie są potrzebne i jeśli to nie szkodzi waszemu gospodarzowi.

Przyjęcia, które przewidują przeznaczenia dla każdego gościa miejsca przy stole, są organizowane rzadziej. W takim przypadku tłumacz szepcze do swojego sąsiada (najczęściej szefa delegacji) treść rozmów, które są wygłaszane. W przerwach pomiędzy mowami można pojeść, przestrzegając, oczywiście, przyjętych zasad. I tak, przed rozpoczęciem jedzenia proponują wam aperitif, tzn. kieliszek mocnego napoju (whisky, gin, wódka, koniak, nalewka), najczęściej rozcieńczonego wodą sodową. Tłumacz, oczywiście, lepiej, aby ograniczył się do soku. Potrawy są podawane zgodnie z ustalonym harmonogramem: najpierw dwie-trzy przekąski (po kolei), potem jakieś danie rybne, potem mięsne z sałatką, a następnie deser, kawa i ser. Do przekąsek i dan rybnych podaje się wino wytrawne białe, a do mięsa – czerwone wytrawne, na deser – wina słodkie, likier. Pije się odrobinę, najczęściej ograniczając się do jednego łyka.

Zmiana potraw wymaga wymiany widelca i noża. Wcześniej są one podawane po kilka sztuk. Aby nie pomylić się, bierzcie od ostatnich z brzegu z lewej i z prawej strony od talerza. Nie róbcie dużych przerw podczas jedzenia jakiegoś dania; jeśli wy przy tym położyliście na swój talerz widelec z nożem z prawej strony, to wszystko wam niezwłocznie zabiorą milczący kelnerzy. Chleb na przyjęciach „oszczędza się”, kładą go (2-3 kawałki) każdemu oddzielnie. Jeśli pospieszycie się go zjeść, nie próbujcie szukać lub odciągać w tym celu obsługę, was mogą źle zrozumieć (Миньяр-Белоручев, 1999, s. 87-88).

² Ruryk Minjar-Bieloruczew (1922-2000) – radziecki i rosyjski tłumacz i wykładowca, twórca współczesnej rosyjskiej szkoły przekładu i nauczania przekładu, tłumacz języka francuskiego dla N. Chruszczowa, F. Castro i Ch. de Gaulle’a, profesor nauk pedagogicznych – GZ.

Rady dotyczą również ubioru:

tłumacz podczas oficjalnych spotkań powinien być w garniturze i krawacie, znajdować się w pobliżu przedstawiciela waszego kraju, z którym pracuje i uważnie słuchać tekstu, który podlega tłumaczeniu lub krótkiemu streszczeniu, w zależności od okoliczności. Zresztą, umiejętność słuchania i słyszenia to nie tylko kwestia etykiety, ale najważniejsza umiejętność tłumacza (Миньяр-Белоручев, 1999, s. 93).

Oprócz tych rad autor opisuje swoje doświadczenie jako tłumacza języka francuskiego podczas wizyty na Kremlu na początku lat 60. ówczesnego księcia Kambodży Norodoma Sihanouka, gdy ze względu na silny ból głowy musiał zażyć piramidon i odczuwał problemy z opóźnioną reakcją oraz prawidłową wymową. Na podstawie tego doświadczenia zaleca niestosowanie leków przed tłumaczeniami, a najwyżej wypicie filiżanki czarnej kawy. Kolejną opisywaną przez niego wizytą było przyjęcie u prezydenta Ghany – Kwame Nkrunaha, podczas którego opisał swoją rolę jako nie tylko tłumacza, ale i doradcy w zakresie jedzenia dla szefa radzieckiej delegacji.

W 1999 roku ukazała się książka A. Czuzakina³ i P. Pałażczenko⁴ pt. *Świat przekładu albo wieczne poszukiwanie wzajemnego zrozumienia* (ros. *Мир перевода, или вечный поиск взаимопонимания*), w której jeden z rozdziałów poświęcono etyce – *Etyka tłumaczeniowa* (ros. *Переводческая этика*), w którym piszą: „Etyka zawodowa zajmuje ważne miejsce w działalności tłumaczeniowej, gdyż zawód ten jest związany, przede wszystkim, z przekazywaniem informacji, a nie ze sferą obsługi, jak uważają niektórzy” (Чужакин, Палажченко, 1999, s. 13).

Autorzy sformułowali 10 zasad etyki tłumacza (ustnego):

- Zasada nr 1 (główna zasada profesjonalnej etyki przekładu) – nie ujawniać informacji, której posiadaczem stałeś się.
- Zasada nr 2 – pożądane jest nawiązanie poufnej relacji z tymi, dla których pracujesz.
- Zasada nr 3 – należy przestrzegać opanowania i zimnej krwi, nawet w ekstremalnych okolicznościach, być zawsze poprawnym, uprzejmym, właściwie i stosownie do miejsca ubranym, taktownym i dokładnym, punktualnym i zapobiegawczym (jak mówią *comme il faut*, tzn. ‘jak należy’).
- Zasada nr 4 – w miarę możliwości, nie dodawać od siebie (nie wychodzić poza ramy wypowiedzianego), powstrzymać się od komentarzy i wyrażania własnego punktu widzenia, nie opuszczać bez potrzeby części informacji.
- Zasada nr 5 – w razie konieczności wyjaśnić cechy charakteru narodowego, mentalności, tradycji i kultury, które zna tłumacz, a nie zna wasz rozmówca, po to, aby podnieść współczynnik sprawności komunikacji i osiągnąć pełniejsze zrozumienie.

³ Andriej Czuzakin – tłumacz języka angielskiego i portugalskiego przywódców ZSRR – J. Andropowa, K. Czernienki, M. Gorbaczowa, wykładowca w Lingwistycznym Uniwersytecie w Moskwie, autor wielu książek i artykułów z zakresu przekładu ustnego, metodyki nauczania przekładu ustnego i historii XX wieku – GZ.

⁴ Paweł Pałażczenko – tłumacz języka angielskiego M. Gorbaczowa (zasłynął z tłumaczenia na szczytach Gorbaczow-Reagan, Gorbaczow-Thatcher), dyplomata, wykładowca akademicki, autor wielu publikacji z zakresu przekładu ustnego i polityki, obecnie szef Działu Relacji Międzynarodowych i Kontaktów z Prasą w fundacji M. Gorbaczowa „The Gorbachev Foundation” – GZ.

- Zasada nr 6 – należy udzielić konkretnej pomocy, gdy jest ona niezbędna dla tych, kto niezbyt orientuje się w sytuacji, zwłaszcza za granicą, nawet poza godzinami pracy i bez dodatkowego wynagrodzenia.
- Zasada nr 7 – wciąż podwyższać kwalifikacje, zawodowe mistrzostwo, pogłębiać i poszerzać erudycję w różnych dziedzinach wiedzy, specjalizując się, w miarę możliwości, w jednej dziedzinie (prawo, finanse, ekologia itd.).
- Zasada nr 8 – szczerze dzielić się wiedzą i doświadczeniem z młodymi i początkującymi tłumaczami.
- Zasada nr 9 – przestrzegać korporacyjnej solidarności i etyki zawodowej, podnosić prestiż zawodu, nie zgadzać się na dumping przy opłacaniu swojej pracy.
- Zasada nr 10 (żartobliwa) – przypadkowo łamiąc jedną z zasad, nie poddawać się (Чужакин, Палажченко, 1999, s. 13-14).

W 2004 roku ukazał się najsłynniejszy podręcznik rosyjski, poruszający zagadnienia etyki – *Wstęp do przekładoznawstwa* (ros. *Введение в переводоведение*) I. Aleksiejewej. W rozdziale 3 książki, pt. *Etyka tłumacza* (*Этика переводчика*), autorka twierdzi, że:

w każdym zawodzie istnieją normy moralne i zasady zachowania profesjonalnego, których nie wolno naruszać. Nie zawsze mają one formę przykazań, ale zawsze bazują na podstawach moralności chrześcijańskiej, która ostatecznie utwierdziła się w społeczeństwie europejskim pod koniec XIX w. Uczciwość, obowiązkowość, zawodowa pomoc wzajemna stały się symbolem dowolnego zawodu (Алексеева, 2004, s. 26).

Autorka przypomina, że na początku XX wieku normy etyczne miały określone zarysy, ale były precyzowane na przestrzeni całego XX wieku. Uważa, że to jedyny zawód, za który ludzie biorą się już w czasach szkolnych, gdyż zazwyczaj na lekcjach języka obcego słyszy się polecenia „Przetłumacz”. Nauczyciel nie wyjaśnia, jak to się robi, a uczniowie nie mają pojęcia, jakie umiejętności należy posiadać. Wszyscy jednak wiedzą, że wystarczy odrobinę znać język obcy. A od osoby z wykształceniem filologicznym oczekuje się, że z łatwością będzie wykonywać zawód tłumacza pisemnego czy ustnego.

Powodem takiej sytuacji jest historia. Podstawy etyki tłumaczeniowej powstały na początku XX wieku i wkrótce zostały zniszczone:

ogromną rolę w tym odegrało proklamowanie ateizmu w naszym kraju i zniszczenie wartości chrześcijańskich. Utwierdzenie się dopuszczalności wszystkiego rozpowszechniło się i na przekład i uczyniło go wygodnym narzędziem ideologicznym. Przy tłumaczeniu można było zniekształcić wszystko, jeśli to było konieczne w celach ideologicznych. Pojawiło się pojęcie „przekład utrzymany ideologicznie” (ros. идеологически выдержанный перевод). Tłumacze zostali ogłoszeni „bojownikami frontu ideologicznego” (ros. бойцами идеологического фронта). [...] Tłumacz został profesjonalistą przede wszystkim w dziedzinie ideologii, a nie w dziedzinie przekładu (Алексеева, 2004, s. 27).

W ostatnich latach problem etyki jest poruszany w wielu publikacjach, ogłaszaniu zasad, tłumaczeniach zachodnich podręczników, lakonicznych wzmiankach o konieczności istnienia etyki.

Według Aleksiejewej moralne zasady tłumacza to określenie tego, co można i czego nie wolno tłumaczowi:

Przestrzeganie norm etycznych w sytuacji tłumaczenia istotnie wpływa na rezultat. Tłumaczenie ustne to praca w bezpośrednim kontakcie z ludźmi, od tłumacza wymaga się przestrzegania norm etyki komunikacji, która wchodzi w skład dowolnej etyki zawodowej. Oznacza to, że tłumacz powinien w pełni posiadać umiejętność zachowywania się, bycia człowiekiem wychowanym (Алексеева, 2004, s. 29),

a być wychowanym to szanować siebie i innych.

Aleksiejewa sformułowała 6 „głównych zasad etyki tłumaczeniowej”:

1. Tłumacz nie jest rozmówcą i nie jest oponentem klienta, jest translatozem, wyrażającym ponownie tekst ustny lub pisemny, wytworzony w jednym języku na tekst w drugim języku.
2. Z tego wynika, że tekst jest dla tłumacza nienaruszalny. Tłumacz nie ma prawa na swoje życzenie zmienić sensu i zawartości tekstu podczas tłumaczenia, skracać lub rozszerzać go, jeśli dodatkowe zadanie adaptacji, wybiórczości, dodawania itp. nie zostało określone przez zleceniodawcę.
3. Podczas tłumaczenia za pomocą znanych mu zawodowych czynności zawsze dąży w maksymalnym stopniu przekazać inwariant tekstu wyjściowego, kierując się funkcjonalnymi dominantami oryginału.
4. W sytuacji tłumaczenia tłumacz zobowiązany jest do przestrzegania etyki komunikacji ustnej, szanując wolność osoby klienta i nie pomniejszając jego godności.
5. W niektórych przypadkach w ramach tłumaczenia ustnego konsekwentnego i synchronicznego tłumacz okazuje się osobą posiadającą także dyplomatyczne pełnomocnictwa (na przykład przy tłumaczeniu wypowiedzi znanych polityków w warunkach kontaktów międzynarodowych). Jeśli te dyplomatyczne pełnomocnictwa nadano tłumaczowi, ma on prawo zgrzeszyć w stosunku do precyzyjności tekstu wyjściowego, pełniąc funkcję osoby wspomagającej w utrzymywaniu stosunków dyplomatycznych, przeszkadzając w ich komplikowaniu, ale nie jest przy tym zobowiązany do obrony interesów jednej ze stron.
6. W pozostałych przypadkach tłumacz nie ma prawa ingerować w relacje stron, jak również ujawniać własnej pozycji w stosunku do tłumaczonego tekstu (Алексеева, 2004, s. 29-30).

Aleksiejewa zwraca uwagę na to, że praca tłumacza ustnego, jak i każdej osoby, która wykorzystuje głos, wymaga odpowiedniego funkcjonowania organizmu. Dlatego, jeśli tłumacz ma w perspektywie pracę, powinien wyspać się. Na pracę tłumacza nie mogą wpływać żadne okoliczności zewnętrzne i osobowościowe. Tłumacz musi zawsze pojawiać się w pracy zdrowy.

Tłumacz nigdy nie ma prawa okazywać swoich uczuć, np. w sytuacji, gdy mówca ma defekt wymowy czy miesza języki. Tłumacz ma prawo do proszenia o powtórzenie, wyjaśnienie, pomoc z wyjaśnieniu znaczenia terminów. Jeśli tłumaczy teksty ze znanej mu wcześniej tematyki, powinien odpowiednio przygotować się, stworzyć własny tezaurus, skonsultować się ze specjalistami (Алексеева, 2004, s. 32).

Autorka podaje także szereg zaleceń odnośnie do tłumaczeń pisemnych: tłumacz musi przetłumaczyć całość tekstu, łącznie z tytułami, adnotacjami, podpisami do rysunków, teksty w języku trzecim pozostawić bez tłumaczenia, skrótowce powinny być wyjaśnione i podane w języku wyjściowym i docelowym. Po zakończonej pracy powinien ponownie przejrzeć cały tekst, czy nie opuścił jakiegoś fragmentu.

Aleksiejewa zajmuje się także kwestią poufności. Tłumacz podpisuje oświadczenie o poufności, jeśli tłumaczy dla organów wojskowych i w czasie śledztwa w sprawie kryminalnej i podczas rozprawy sądowej. W pozostałych sytuacjach tłumaczenie jest jawne. W jednej, dodatkowej, sytuacji tłumacz nie może ujawniać informacji – treść negocjacji służbowych, rządowych, prywatnych rozmów, gdy ujawnienie ich treści może dotyczyć dobrego imienia, chronionego przez Konstytucję (Алексеева, 2004, s. 33).

Autorka, do sformułowanych wcześniej sześciu zasad, dodaje kolejne 5:

1. Tłumacz ma obowiązek dbać o własne zdrowie, ponieważ od jego stanu fizycznego zależy jakość tłumaczenia.
2. Tłumacz nie ma prawa reagować emocjonalnie na indywidualne wady wymowy mówcy i nie powinien ich odtwarzać; powinien przekazywać w tłumaczeniu ustnym wariant języka literackiego.
3. O swych brakach w kompetencjach tłumacz powinien sygnalizować niezwłocznie, a zauważone własne błędy poprawiać natychmiast, a nie ukrywać je; jest to gwarancją wysokiej jakości tłumaczenia i zaufania otoczenia do niego.
4. W tłumaczeniu pisemnym tłumacz ma obowiązek przestrzegać zasad sporządzania tekstów, które gwarantują właściwy stosunek do zamawiającego.
5. W przypadku konieczności tłumacz ma obowiązek zachowania tajemnicy treści tłumaczonego tekstu i nie może jej ujawniać bez potrzeby (Алексеева, 2004, s. 33).

Łącznie autorka podaje 11 zasad etyki zawodowej.

W 2004 r. został opublikowany podręcznik S. Tjuleniewa *Teoria przekładu* (ros. *Теория перевода*) (Тюленев, 2004), w którym etyce poświęcono zaledwie 1,5 strony pod koniec podręcznika pt. *Etyka tłumaczeniowa* (ros. *Переводческая этика*). Autor zwraca uwagę na rolę tłumacza jako pośrednika w komunikacji:

Przede wszystkim, tłumacz powinien rozumieć jaką odgrywa rolę w procesie komunikacji dwóch współpracujących ze sobą podmiotów. On zajmuje pośrednią rolę i zgodnie z tym powinien zachowywać się z jednej strony, z godnością, a z drugiej – nie stawać się centrum uwagi (Тюленев, 2004, s. 320).

Tjuleniew zauważa, że często biura tłumaczeń zlecają tłumaczom inne zadania niż tłumaczenie. Aby tego uniknąć:

w każdej szanującej się firmie z tłumaczem zawiera się umowę, gdzie wylicza się wszystkie jego zadania i określa wynagrodzenie za ich wykonanie. Na przykład, w umowie powinna być ustalona forma tłumaczenia (ustne, pisemne lub obie) i ich rodzaj lub rodzaje (konsekwentny, synchroniczny itd.), które wykonuje tłumacz, a także z jakiego języka na jaki powinien tłumaczyć (Тюленев, 2004, s. 320).

Tjuleniew uważa, że kwestie etyczne są związane głównie z pracą tłumacza ustnego, który:

powinien zadbać o to, żeby być w formie podczas pracy niezależnie od samopoczucia. W tym sensie zawód tłumacza jest podobny do zawodu aktora, muzyka. Tłumacz pracuje wśród ludzi i dlatego powinien być odpowiednio i schludnie ubrany, powinien wyraźnie i jeśli trzeba, to mówić głośno. Powinien być zdyscyplinowany, nigdy nie spóźniać się na zaplanowane imprezy. Oprócz tego zawód tłumacza jest zawodem społecznym. Innymi słowy, powinien być w miarę komunikatywny, uprzejmy, wychowany, absolutnie nie kierować się własnymi emocjami. Jego zadaniem jest nie przeszkadzanie, ale pomaganie w porozumieniu między ludźmi. W pewnym sensie zawód tłumacza jest podobny do zawodu lekarza, adwokata. Przy jego pomocy ujawniane są plany, nawet tajemnice (państwowe, polityczne). Jego obowiązkiem jest zachować te tajemnice i informacje, które jeszcze nie zostały upublicznione (Тюленев, 2004, s. 321).

Kwestią etyki w tłumaczeniach ustnych zajął się również M. Brodski (2012) w skrypcie *Przekład ustny: historia i współczesność: skrypt* (ros. *Устный перевод: история и современность: учебное пособие*), której poświęcił cały rozdział 9 pt. *Etyka w przekładzie ustnym* (ros. *Этика в устном переводе*). M. Brodski zwraca uwagę na relacje tłumacza z klientem, pisząc: „Tłumacz może ze względów moralno-etycznych odmówić tłumaczenia, na przykład, na konferencji neonazistów. Ale jeśli tłumacz zgodził się pracować, to powinien być cierpliwy wobec zleceniodawcy i klientów” (Бродский, 2012, s. 157). Opisuje również angażowanie tłumacza do innych zajęć niż samo tłumaczenie: „tłumacza mogą poprosić sprawdzić mikrofon, przynieść coś, a nawet zrobić kawę” (Бродский, 2012, s. 157). Zdarza się również, że po zakończonym dniu pracy tłumacz ustny jest poproszony o przetłumaczenie na kolejny dzień kilku stron tekstu pisemnego, co powinno być dodatkowo opłacone, a nie zawsze się tak dzieje. Często klienci wygłaszają tekst bardzo szybko, a przy tłumaczeniu konsekwentnym nie przestają mówić i tłumacz musi prosić o przerwę na przetłumaczenie.

Brodski zaleca w tłumaczeniu ustnym stosowanie formy pierwszej osoby:

nawet jeśli tłumacz-mężczyzna będzie musiał basem mówić tekst typu: „Kiedy byłam mała, bawiłam się lalkami i nosiłam sukieneczki...”. Wyjątek stanowi przesłuchanie jeńca wojennego. Na wojnie ma miejsce ścisłe i bezkompromisowe rozgraniczenie na „swoich” i „obcych”, dlatego dopuszczalne jest podczas tłumaczenia stosowanie formy trzeciej osoby: „jeniec mówi, że...”. Na sali sądowej tłumaczenie również odbywa się w formie pierwszej osoby. Jednak, jeśli na ławie oskarżonych znajduje się terrorysta, który ma na sumieniu krew dzieci, tłumacz ma moralne prawo poprosić o pozwolenie tłumaczenia w formie trzeciej osoby (Бродский, 2012, s. 160).

Brodski zaleca również tłumaczowi przed rozpoczęciem pracy zapoznanie się z krajem, kulturą i religią klienta (Бродский, 2012, s. 161).

Ważną cechą tłumacza jest neutralność i cierpliwość, dlatego „tłumacz ustny nie powinien ingerować w wydarzenia i nie powinien wypowiadać własnego punktu widzenia co do meritum wypowiedzi. Tłumacz powinien przekazywać nie tylko co mówi klient, ale i jak mówi (Бродский, 2012, s. 161).

Ważną kwestią etyczną dla tłumacza jest to, czy może poprawiać błędy swojego klienta lub tłumaczyć słowa obraźliwe. Brodski uważa, że można poprawiać klienta, tylko jeśli tłumacz posiada status dyplomaty i/lub ma z klientem relację opartą na bliskiej więzi. Przytacza tutaj wspomnienie R. Minjar-Biełoruczewa, który poprawił wypowiedź sekretarza generalnego N. Chruszczowa⁵, gdy przywódca ZSRR zaczął obwiniać przywódcę Albanii E. Hodżę:

Człowiek ten obes...ł nas od od nóg do głów. Kur... mać! W ostatnim zdaniu zaciąłem się i przetłumaczyłem delikatniej ‘pokrył nas błotem od stóp do głów’. Po przemówieniu Chruszczowa ogłoszono przerwę i wyszedłem z kabiny. Czekał na mnie referent z KC KPZR⁶. Chłodno zapytał: „Kto pozwolił Panu poprawiać sekretarza generalnego naszej partii? Odpowie Pan za to” i odszedł. Po dziesięciu minutach pojawił się, odprowadził mnie na bok i wyszeptał: „Nikita Siergiejewicz prosił, żeby Panu podziękować. On nie chciał, żeby jego grubiańskie słowa zabrzmiały we wszystkich językach” (Бродский, 2012, s. 163).

Sprawa zakończyła się dobrze dla tłumacza, a poprzednik Chruszczowa, Stalin, kazał rozstrzelać swoich tłumaczy.

Bardzo ważną kwestią jest poufność, gdyż tłumacz może otrzymać dostęp do tajemnic życia osobistego, tajemnicy handlowej, służbowej, bankowej, państwowej czy wojskowej. Niektóre firmy i biura tłumaczeń w umowie wprowadzają punkt dotyczący pociągnięcia tłumacza do odpowiedzialności w przypadku ujawnienia tajemnicy. Brodski zauważa, że „poufność dotyczy nie tylko treści wypowiedzi, ale i okoliczności rozmowy: czasu, miejsca, obecnych osób itp.” (Бродский, 2012, s. 165).

Autor udziela szereg rad dla tłumaczy ustnych, np. do pracy należy przyjść 15-20 minut przed rozpoczęciem, przygotować miejsce pracy, sprawdzić sprzęt, przygotować notes oraz długopis, powtórzyć sobie imiona i nazwiska prelegentów, przygotować laptopa, a nawet sprawdzić, gdzie są toalety. Tłumacz może odmówić tłumaczenia, jeśli ma za mało czasu na przygotowanie albo nie ma odpowiednich umiejętności.

Kwestią nieporuszaną przez nikogo było „wychowanie” klientów, przez które Brodski rozumie:

domaganie się niezbędnych warunków do zapewnienia tłumaczenia na wysokim poziomie. Tłumaczenie na wysokim poziomie możliwe jest tylko w przypadku dostępu do materiałów w celu przygotowania się do tłumaczenia, czasu na adaptację po podróży/przelocie, zapewnieniu przerw w pracy. W przypadku tłumaczenia konsekwentnego należy uczyć klienta mówienia ‘pod tłumaczenie’, tzn. z przerwami, bez pół zdań i nie po 10 minut (Бродский, 2012, s. 167).

⁵ Nikita Chruszczow – przywódca Związku Radzieckiego, zasłynął z ujawnienia kultu jednostki Stalina, destalinizacji, a jednocześnie stłumił powstanie węgierskie, doprowadził do kryzysu kubańskiego, który mógł zakończyć się III wojną światową, oddał Krym Ukrainie, za co jest nienawidzony w Rosji. Jako jedyny przywódca ZSRR odsunięty od władzy. Znany z prostolinijności, emocjonalności – GZ.

⁶ Komitet Centralny Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego – GZ.

Niedoświadczeni tłumacze powinni uczyć się od tych bardziej doświadczonych, czytać wspomnienia znanych tłumaczy, robić notatki. Tłumacze bardziej doświadczeni są zobowiązani do moralnego wspierania młodszych, dzielenia się z nimi doświadczeniem. Tłumacz nie powinien zaniżać cen, zgadzać się na niższe wynagrodzenie. Tłumacz może skrytykować kolegę, ale po przyjacielsku, tylko w cztery oczy, nigdy przy klientach. Młodszy tłumacz nie powinien zachowywać się agresywnie i podbierać stałych klientów starszym kolegom.

Według Brodskiego:

tłumacz – to „głodny” zawód. Za stołem rzadko udaje się zjeść coś. Dopóki jedna osoba coś mówi, inni jedzą. Kiedy pierwsza osoba zaczyna jeść, inni już zjedli i zaczynają mówić [...]. Jeśli zdarzy się chwila wolnego, to można coś przekąsić, ale musi być to coś co można szybko połknąć, nie gryząc, żeby móc tłumaczyć. Na przyjęciach nie zaleca się picia piwa (moczopędny napój), szampana (gaz uderzający do nosa), białego wina (zazwyczaj wysusza więzadła głosowej, jak herbata i kawa zresztą), wódki (po dniu ciężkiej pracy może doprowadzić do nieoczekiwanych konsekwencji). Jeśli już chcemy dotknąć ustami kielicha, to najbardziej rozsądne jest napełnienie go czerwonym winem lub koniakiem (rozgrzewa więzadła głosowe) (Бродский, 2012, s. 170-172).

Jeśli klient pali papierosy, to tłumacz może również, ale lepiej nie palić. To samo twierdził G. Miram: „nie należy jeść i pić, a udawać, że się je i pije. Najedzcie się wcześniej, wypijcie potem z przyjaciółmi – to nie wasza uczta. Dla tłumacza uczta przy stole – to praca” (Мирам, 2001, s. 328-329).

Brodski zwraca również uwagę na strój tłumacza, zwłaszcza konsekwentnego, który jest ważnym czynnikiem: „jest jedna główna zasada – odzież powinna być mniej rzucająca się w oczy niż u klientów” (Бродский, 2012, s. 173). Na przykład, kobietom-tłumaczkom zaleca się strój, który zakrywa kolana, ramiona, łokcie, nie zaleca się zakładania dużej ilości biżuterii, a w krajach muzułmańskich – kobieta-tłumacz musi nakryć głowę chustą.

Jaki powinien być tłumacz ustny, określił G. Miram: „Inteligentny, prosto, ale gustownie ubrany, nieskazitelnie uprzejmy i poprawny, niepijący (mało pijący), umiarkowany w jedzeniu, z dźwięcznym głosem i przyjemną tonacją, wszechstronnie wyedukowany, z poczuciem własnej godności i świadomością znaczenia własnego zawodu” (Мирам, 2001, s. 330-331).

Elin i Kostina wyliczają następujące ogólne zasady pracy tłumacza pisemnego:

- gwarancja poufności informacji,
- obowiązek wykonania zamówienia,
- poprawność pracy: maksymalny przekaz inwariantu tekstu wyjściowego, zapewnienie wysokiego poziomu kompetencji w sferze języka oryginała, języka przekładu, technik przekładu i tematyki tekstu, obowiązkowy przekaz informacji graficznej, która towarzyszy werbalnej (położenie części tekstu, które tworzą globalny tekst, rozdziałów, podrozdziałów), podanie stron oryginału (Елин, Костина, 2013, s. 15-16).

Wspomniani autorzy podają listę wymagań, którym powinni sprostać tłumacze:

Tłumacz powinien znać język obcy na poziomie zbliżonym do bilingwizmu, a także znać kulturę narodu, który mówi w tym języku. Tłumacz jest zobowiązany do ciągłego uzupełniania aktywnego zasobu słownikowego w obu językach. Tłumacz powinien posiadać profesjonalnie zorganizowaną pamięć elastyczną, pozwalającą, z jednej strony, pochłaniać mnóstwo informacji, a z drugiej, szybko zapominać zbędną informację. W XXI wieku oprócz własnej wiedzy tłumaczeniowej tłumacz powinien umieć posługiwać się komputerem, słownikami elektronicznymi i Internetem, umieć pracować z takimi programami jak CAT (Computer-Assisted Translation) i narzędziami – Trados, SDLX, Passolo, opracowanymi specjalnie dla tłumaczy, które pozwalają osiągnąć wysoki poziom tłumaczenia, zachowując leksykalną jednolitość tekstu i sechy stylu (Елин, Костина, 2013, s. 16-17).

W innych analizowanych podręcznikach (Рыбин, 2007; Гарбовский, 2007; Валеева, 2014; Мусаева, Косенко, 2017) nie wspomina się o kwestii etyki w tłumaczeniach.

W 1998 roku odbył się III Zjazd Związku Tłumaczy Rosji (ros. Союз переводчиков России, СПР) – związku zrzeszającego dobrowolnie tłumaczy wszystkich specjalności, którzy wykonują tłumaczenia literatury naukowo-technicznej i dokumentacji – na którym przyjęto *Kodeks Zawodowy Członka Związku Tłumaczy Rosji* (ros. *Профессиональный кодекс члена Союза переводчиков России*). Czytamy w nim:

Zawody tłumaczeniowe odgrywają szczególną rolę w życiu społeczności międzynarodowej, sprzyjając postępowi cywilizacji światowej, wzbogacaniu kultur. Aby zrealizować taką rolę, tłumacz ma prawo oczekiwać szacunku dla swojej pracy od społeczeństwa, ma prawo do warunków pracy i życia, które wynikają ze specyfiki jego działalności, jednocześnie zawód ten nakłada na niego określone obowiązki o charakterze moralnym i zawodowym. Biorąc to pod uwagę:

1. Tłumacz-członek Związku Tłumaczy Rosji jest zobowiązany do przestrzegania i domagania się w stosunku do niego wszelkich przewidzianych w prawie narodowym i międzynarodowym zasad i norm, którymi kieruje się Związek Tłumaczy Rosji.
2. Tłumacz jest zobowiązany do przestrzegania zasad solidarności zawodowej, unikania nielejalnej konkurencji, a także niegodzenia się na warunki, które są sprzeczne z warunkami uzgodnionymi przez Związek, organy władzy i pracodawców.
3. Tłumacz nie powinien zgadzać się na warunki, które poniżają jego godność zawodową i ludzką, nie pozwalają mu zagwarantowania wysokiej jakości tłumaczenia i nie są zgodne z tradycjami, normami i interesami społeczności tłumaczeniowej.
4. Tłumacz i tylko tłumacz ponosi odpowiedzialność za jakość i autentyczność przekładu, niezależnie od warunków umowy (kontraktu) zawartej przez niego ze zleceniodawcą.
5. Tłumacz powinien zagwarantować poufność informacji, która została mu przekazana.
6. Tłumacz powinien przestrzegać praw ustawowych (autorów) oryginalnych tekstów.

7. Pracując w zespołach tłumaczy, zwłaszcza podczas przekładu synchronicznego, w składzie tymczasowych zespołów twórczych, tłumacz jest zobowiązany do przestrzegania obowiązujących wszystkich zasad pracy zawodowej i zachowania, a także domagać się równych warunków wynagrodzenia za jego pracę.
8. Tłumacz powinien domagać się przestrzegania przez zleceniodawcę lub inne osoby jego ustawowych praw autorskich.
9. Tłumacz-członek Związku Tłumaczy Rosji jest zobowiązany do ścisłego przestrzegania Statutu Związki, za nieprzestrzeganie norm statutowych, zawodowych i etycznych tłumacz może być pociągnięty do sankcji, przewidzianych w Statucie Związku (*Профессиональный кодекс...*, 1998).

Kolejne istotne zmiany w zakresie uwzględniania kwestii etycznych w przekładzie miały miejsce w Rosji w 2012 roku, gdy w Kazaniu w ramach corocznej konferencji naukowej „Translation Forum Russia” rozpoczęły się obrady okrągłego stołu dla tłumaczy i biur tłumaczeń pt. „Koledzy, partnerzy, przyjaciele lub Co mamy robić? (ros. «Коллеги, партнеры, друзья, или Что нам делить?»). W 2013 roku na tej samej konferencji opracowano *Zalecenia metodyczne do zawierania umów między tłumaczami i zleceniodawcami* (ros. *Методические рекомендации по заключению договоров между переводчиками и заказчиками*) oraz zaplanowano opracowanie kodeksu etycznego tłumacza i zaleceń metodycznych dla tłumaczeń ustnych.

Do prac nad kodeksem etycznym zaangażowano przedstawicieli biur tłumaczeń, tłumaczy-freelancerów zrzeszonych w Związku Tłumaczy Rosji (ros. Союз переводчиков России) i Narodowej Lidze Tłumaczy (ros. Национальна лига переводчиков). Projekt kodeksu został sfinalizowany w 2014 roku i poddany pod dyskusję w sieciach społecznościowych, na forach internetowych i warsztatach internetowych oraz podczas wydarzeń z branży tłumaczeniowej, jak Moskiewski, Petersburski i Jekaterynburski Klub Tłumaczeniowy (ros. Петербургский и Екатеринбургский переводческие клубы). Pierwszy wariant kodeksu zaprezentowano w 2014 roku na konferencji „Translation Forum Russia” w Jekaterynburgu. Sam kodeks, dopracowany w 2015 roku, znajduje się na stronie <https://translation-ethics.ru/code/>. Tekst został podany w języku rosyjskim, angielskim, uzbeckim, włoskim, ukraińskim, kazachskim, greckim, hiszpańskim, portugalskim, turkmeńskim, azerbejdżańskim oraz chińskim. Kodeks zawiera następujące rozdziały: *Cel i sfera stosowania, Adresaci, Zasady pracy zawodowej, Wynagrodzenie i odpowiedzialność, Konkurencja, Relacje ze zleceniodawcami, Wzajemne relacje w środowisku zawodowym, Relacje społeczne*. W Preambule przedstawiono historię powstawania kodeksu. Przed właściwą treścią znajdują się spis Grupy Roboczej, która opracowała kodeks.

Ponieważ tekst nie jest znany polskim specjalistom z zakresu tłumaczeń, a wydaje się celowe zapoznanie z nim studentów specjalności tłumaczeniowych z językiem rosyjskim, poniżej przedstawiamy własne tłumaczenie tego dokumentu:

Cel i sfera stosowania

Kodeks etyczny (w dalszej treści – „Kodeks”) określa normy i zasady zachowania członków społeczności tłumaczeniowej (w szerszym sensie – uczestników rynku tłumaczeń) podczas wykonywania przez nich działalności zawodowej, bazujące na wartościach moralno-etycznych i standardach zawodowych. Nieprzestrzeganie zasad etycznych może stanowić podstawę do moralnego potępienia osób łamiących zasady.

Kodeks etyczny obejmuje kwestie znajdujące się poza granicami obowiązującego prawa, dlatego może on uzupełniać klauzule umów, zawieranych pomiędzy uczestnikami rynku tłumaczeń.

Adresaci

Przepisy Kodeksu w granicach stosowanych są adresowane do wszystkich uczestników działalności tłumaczeniowej: firm tłumaczeniowych, ich kierownictwa i pracowników, tłumaczy-freelancerów i tłumaczy zatrudnionych różnej specjalności (pisemnych i ustnych tłumaczy, tłumaczy-przewodników wycieczek, tłumaczy języka migowego, tłumaczy audiowizualnych, tłumaczy społecznych itd.), redaktorów i korektorów tekstów tłumaczonych. W dalszej treści uczestnicy działalności tłumaczeniowej są zwani „Tłumacz” lub „Firma tłumaczeniowa”, a łącznie – „Tłumacz/Firma tłumaczeniowa”. W wielu przypadkach tłumacze-freelancerzy i firmy tłumaczeniowe mogą występować w roli zleceniodawców.

Tłumacze i Firmy tłumaczeniowe, którzy popierają przepisy Kodeksu, informują o tym swoich partnerów i zleceniodawców, wykorzystując w tym celu dostępne im środki (w tym strony internetowe, CV, materiały reklamowe itd.)

Zaleca się przestrzeganie przepisów Kodeksu przez inne osoby, biorące udział w procesie tłumaczeń, w tym występujące w charakterze zleceniodawców.

1. Zasady pracy zawodowej

1.1. Praca w granicach kompetencji

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa dokonuje tłumaczenia w granicach swych kompetencji –językowej, merytorycznej, kulturowej i technicznej.

1.2. Nieprzyjęcie warunków, nie pozwalających na zrealizowanie zamówienia w należyty sposób

Jeśli kompetencje, możliwości i warunki zamówienia (na przykład terminy) nie pozwalają na wykonanie tłumaczenia zgodnie z wymaganiami zlecającego (w tym, jeśli taka trudność pojawia się w procesie wykonywania tłumaczenia) Tłumacz/Firma tłumaczeniowa ma obowiązek do niezwłocznego poinformowania o tym zlecającego i podjęcia wspólnie z nim przemyślanej decyzji.

1.3. Obiektywizm i niezawisłość

Podczas wykonywania tłumaczenia (przede wszystkim ustnego) niedopuszczalne jest dodawanie do tłumaczenia osobistych osądów i wyrażanie stosunku do informacji. Tłumacz zachowuje pozycję neutralną i dąży do maksymalnie precyzyjnego informowania stron.

1.4. Rzetelność

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa podejmuje wszelkie możliwe wysiłki w celu wykonania zamówienia zgodnie z ustalonymi warunkami.

1.5. Przestrzeganie praw autorskich

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa przestrzega ustawowych praw autora tekstów oryginalnych. Jeśli tłumaczenie wykonywane jest na zamówienie, domniemywa się, że kwestie praw autorskich są rozstrzygnięte przez zlecającego. Prawa autorskie tłumacza do tworzonych przez niego utworów (tłumaczenie) są regulowane i chronione przez obowiązujące przepisy prawne.

1.6. Wykluczenie konfliktu interesów

Jeśli podczas etapu omawiania zamówienia pojawia się sytuacja, w której osobisty interes Tłumacza/Firmy tłumaczeniowej może wpłynąć na bezstronność przy wykonywaniu obowiązków zawodowych lub może przynieść szkody legalnym interesom zamawiającego, to Tłumacz/Firma tłumaczeniowa informuje o tym zamawiającego i strony podejmują wspólną decyzję.

Wykorzystanie przez Tłumacza/Firmę tłumaczeniową informacji otrzymanej przy omawianiu zamówienia lub w trakcie prac do osobistych celów komercyjnych jest niedopuszczalne.

1.7. Praktyka światowa i prawodawstwo Federacji Rosyjskiej

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa dąży do stosowania zasad najlepszych praktyk światowych, zasad międzynarodowych standardów branżowych i powszechnie stosowanych zwyczajów w swojej pracy w takim stopniu, w którym nie są one sprzeczne z prawodawstwem Federacji Rosyjskiej.

1.8. Prawo do odmowy

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa ma prawo do nieprzyjęcia zamówienia ze względów ideologicznych lub etycznych przed rozpoczęciem prac.

Jeśli takie przyczyny pojawiły się w trakcie realizacji zamówienia, to powstrzymanie pracy jest dopuszczalne tylko w takiej sytuacji, kiedy wykonanie tłumaczenia jest sprzeczne z obowiązującym prawem lub porządkiem publicznym.

1.9. Podwyższanie kwalifikacji

Tłumacz dąży do podwyższania swojej wiedzy merytorycznej w dziedzinie obranej specjalności i do doskonalenia umiejętności zawodowych. Firma tłumaczeniowa dąży do stosowania w swojej pracy nowoczesnych technologii z branży tłumaczeniowej.

1.10. Poufność

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa zapewnia poufność informacji, która stała się mu znana w trakcie omawiania lub wykonywania tłumaczenia i jest poufna zgodnie z prawem lub zgodnie z warunkami umowy pomiędzy stronami.

2. Wynagrodzenie i odpowiedzialność

2.1. Wycena

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa stosuje stawki na takim poziomie, który pozwala cały czas świadczyć usługi na wysokim poziomie i zapewnia sprawiedliwe wynagrodzenie wykonawcy.

Zbytne zaniżanie stawek, które ma na celu wygranie pod względem ceny u konkurencji, uznaje się za nieetyczne i nie do przyjęcia. Podczas udziału w przetargach na świadczenie usług tłumaczeniowych firmy tłumaczeniowe nie oferują w zgłoszeniach przetargowych ceny, która nie pozwala zapewnić sprawiedliwego wynagradzania tłumaczy-wykonawców i wykonać prac wysokiej jakości.

Oferta cenowa Tłumacza/Firmy tłumaczeniowej powinna być jasna, precyzyjna i pełna i eliminować nieoczekiwane dla zlecającego podwyższenie ceny podczas rozliczenia.

2.2. Sankcje karne za nieprzestrzeganie warunków umowy

Podstawy do stosowania i wysokość sankcji karnych, które mogą być zastosowane wobec Tłumacza/Firmy tłumaczeniowej za nieprzestrzeganie warunków umowy są uzgadniane przez strony w chwili zawierania umowy; wysokość sankcji karnych nie przekracza sumy płatności za to zamówienie, wobec którego zgłaszane są roszczenia.

Identycznie podczas zawierania umowy określa się podstawę i wysokość sankcji karnych, które mogą być zastosowane wobec zlecającego za nieprzestrzeganie warunków umowy.

W obu przypadkach strony kierują się przepisami obowiązującego prawa.

3. Konkurencja

3.1. Uczciwa konkurencja

Nieakceptowalne są takie metody konkurencji, które są sprzeczne z ogólnieprzyjętą światową praktyką i etyką biznesową, nawet jeśli nie są zakazane przez prawo: ataki internetowe, oczernianie i trolowanie w sieciach społecznych, jawne kuszenie personelu na różne sposoby, w tym i w postaci zwracanie się do headhunterów lub umyślne przekazywanie nieprawdziwej informacji o potencjalnym pracodawcy lub warunkach współpracy, a także namawianie pracowników konkurencyjnej firmy do ujawniania tajemnic podczas negocjacji, namawianie personelu do ujawniania tajemnic handlowych poprzedniego pracodawcy, negatywne opinie o konkurencji w rozmowach ze zlecającym, wykorzystanie przypadkowo zdobytej informacji poufnej, świadome zaniżanie cen itp.

W pracach nad standardami branżowymi, podczas organizacji jawnych przetargów, konferencji i innych imprez branżowych Tłumacz/Firma tłumaczeniowa, którzy biorą udział w takich pracach lub mają na nie istotny wpływ, nie łamią istotnych zasad równych możliwości uczestnictwa, zwłaszcza dla bezpośrednich konkurentów.

W procesie przygotowania do przetargów niedozwolone jest dodawanie do dokumentacji przetargowej danych wykwalifikowanych wykonawców, jeśli wcześniej wiadomo, że do pracy będą zaangażowani wykonawcy z niższymi kwalifikacjami.

3.2. Relacje z końcowym zleceniodawcą

Niedopuszczalne jest oferowanie swoich usług zleceniodawcy, z którym Tłumacz/Firma tłumaczeniowa działa poprzez pośrednika (kolegę-tłumacza lub firmę tłumaczeniową).

3.3. Przeciwdziałanie korupcji

Uznaje się za nieetyczne pobłażanie lub niesprzeciwianie się następującym formom korupcji: wymuszanie ze strony urzędników państwowych i samorządowych lub pracowników zleceniodawcy, przekupstwo komercyjne pracowników zleceniodawcy (w tym poprzez prezenty i dobra naturalne), zмова z urzędnikami państwowym i samorządowymi lub pracownikami zleceniodawcy na niekorzyść państwa lub zleceniodawcy, zмова z konkurencją podczas uczestnictwa w przetargach, aukcjach i konkursach na świadczenie usług tłumaczeniowych lub podobnych, udział w przetargach, aukcjach i konkursach kilku stowarzyszonych osób prawnych itp.

4. Relacje ze zleceniodawcami

4.1. Umowa pomiędzy stronami

Podczas wykonywania tłumaczenia ogólnie przyjęta w Federacji Rosyjskiej praktyka przewiduje zawarcie umowy na piśmie, jednak Tłumacz/Firma tłumaczeniowa przestrzega również ustnych umów, które zawarto przed rozpoczęciem prac.

Niedopuszczalne jest w jednostronnym trybie w trakcie i po wykonaniu tłumaczenia ustnego lub pisemnego zmienianie warunków umowy lub dodawanie do niej dodatkowych warunków, które są niekorzystne dla drugiej strony.

4.2. Informowanie zleceniodawcy

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa informuje zleceniodawcę usług tłumaczeniowych o głównych zasadach i warunkach ich świadczenia, a także zapewnia maksymalną przejrzystość procesu wykonywania tłumaczenia.

4.3. Proponowanie zleceniodawcy optymalnych rozwiązań

W przypadku, gdy zleceniodawca rozstrzyga zadanie w sposób nieefektywny, Tłumacz/Firma tłumaczeniowa proponuje zleceniodawcy optymalne rozwiązanie i wskazuje na jego zalety.

4.4. Wskazanie na ołbędy w oryginale

Podczas wykrycia w materiale wyjściowym oczywistych błędów Tłumacz/Firma tłumaczeniowa przejawia inicjatywę i wskazuje na nie zleceniodawcy.

4.5. Nieprzewidziane okoliczności

Godząc się na realizację zamówienia Tłumacz/Firma tłumaczeniowa bierze na siebie pełną odpowiedzialność za swoją część pracy. Dlatego, podczas pojawienia się nieprzewidzianych okoliczności, które przeszkadzają w realizacji zawodowych zobowiązań, Tłumacz/Firma tłumaczeniowa czyni wszystko, co jest możliwe, aby niezwłocznie poinformować swego bezpośredniego zleceniodawcę i wspólnie z nim rozwiązać sytuację.

4.6. Rozstrzyganie sporów w formie negocjacji

Spory dotyczące tłumaczeń rozstrzygane są w drodze negocjacji. Przypadki złożone mogą wymagać udziału komisji niezależnych ekspertów, skład których jest tworzony za porozumieniem stron lub poprzez zwracanie się do sądu. Prawo dopuszcza także praktykę postępowania rozjemczego. Nieetyczne jest poddawanie sporów pod osąd społeczeństwa (na przykład omawianie ich w sieciach społecznych, na forach zawodowych itp.), ponieważ w takich przypadkach brak jest obiektywizmu i nie ma organu kompetentnego, decyzje którego uczestnicy mogą wykonać.

4.7. Konstruktywna komunikacja na wszystkich poziomach

Kultura komunikacji bezpośrednio wpływa na precyzję przekazywania myśli i jakość współdziałania stron. Tłumacz/Firma tłumaczeniowa trzyma się właściwego stylu komunikowania się, nie przechodzi na sprawy osobiste, szanuje prawa i obowiązki stron, przestrzega zasad uprzejmości, a także zasad etyki zawodowej i komunikacji w cieci.

5. Wzajemne relacje w środowisku zawodowym

5.1. Firmy tłumaczeniowe i ich pracownicy

Jeśli Firma tłumaczeniowa przestrzega Kodeksu, to jej pracownicy etatowi są zobowiązani do przestrzegania przepisów Kodeksu. Przy wyborze tłumaczy nie pracujących na etacie Firma tłumaczeniowa, przy innych równych warunkach, preferuje współpracę z tymi tłumaczami-freelancerami, którzy oświadczyli, że zgadzają się z przepisami Kodeksu.

5.2. Odrzucenie nieuzasadnionej krytyki kolegów

Tłumacz unika ostrych wypowiedzi pod adresem kolegów, zwłaszcza przed zleceniodawcą, gdyż szkodzi to całej branży i wytwarza negatywny wizerunek Tłumacza/Firmy tłumaczeniowej.

5.3. Wzajemna pomoc, współpraca, dzielenie się doświadczeniem, życzliwe relacje

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa przejawia życzliwość, nie traktuje kolegów z branży wyłącznie jak konkurentów, nawet jeśli ze względu na okoliczności są nimi. Tłumacz/Firma tłumaczeniowa uważa, że wzajemna pomoc, dzielenie się dobrym doświadczeniem, doradzanie i szkolenie kolegów przynoszą korzyści dla społeczności i podnoszą prestiż tłumacza.

5.4. Niedopuszczalność dyskryminacji pod względem wieku, płci, wyglądu zewnętrznego itp.

Przy poszukiwaniu tłumacza nie zaleca się wskazywania na takie cechy, jak wiek, płeć, wygląd zewnętrzny itp., jeśli te cechy nie zalicza się do wymagań produkcyjnych przy wykonywaniu prac.

5.5. Kultura komunikacji w sieci

Podczas komunikowania się przez elektroniczne środki łączności Tłumacz/Firma tłumaczeniowa przestrzega netykiety – etykiety komunikacji w sieci internetowej.

6. Relacje społeczne

6.1. Dążenie do podnoszenia prestiżu zawodu

Praca tłumacza, zazwyczaj, jest niezauważalna dla szerokiej publiczności, a jej powaga jest niedoceniana. Tłumacz/Firma tłumaczeniowa dąży do pokazania szerokiej publiczności znaczenia zawodu na konkretnych przykładach, obowiązkowo przestrzegając zasad poufności.

6.2. Promowanie i wspieranie inicjatyw ustawodawczych

Tłumacz/Firma tłumaczeniowa promuje i wspiera inicjatywy ustawodawcze, mające na celu rozwój branży, podnoszenie prestiżu zawodu, opracowanie standardów branżowych i dokumentów normatywnych, a także inicjatyw, które przyciągają uwagę organów państwowych i samorządowych, społeczeństwa i społeczności biznesu do problemów branży tłumaczeniowej.

6.3. Wolontariat i działalność charytatywna

Wolontariat (wykonywanie tłumaczeń za darmo) i inne formy działalności charytatywnej – to osobisty wybór każdego. Nieetyczne jest przymuszanie do bezpłatnej pracy lub wykorzystywanie wyników pracy w wolontariacie w celach komercyjnych.

Wykonując bezpłatne tłumaczenie Tłumacz/Firma tłumaczeniowa kieruje się tymi samymi standardami zawodowymi, jakością i poufnością, co przy wykonywaniu zamówień płatnych.

6.4. Zapobieganie nieporozumieniom międzykulturowym

Zawód tłumacza z definicji łączy ludzi. Za nieetyczne uważa się wypowiedzi, sprzyjające podsycaniu narodowościowych i religijnych waśni, wykorzystywanie obelżywych epitetów w stosunku do innych narodów (z wyjątkiem, gdy obelżywe epitety są zawarte w tłumaczonych materiałach), udział w dyskusjach w sieci, mających na celu rozpalenie nienawiści lub podsycanie waśni narodowościowych (religijnych), nawet, gdy działania takie formalnie nie są sprzeczne z prawem (*Этический кодекс переводчика*, 2014).

Powszechną praktyką w Rosji jest również zamieszczanie na stronach internetowych biur tłumaczeń własnych kodeksów etyki. Rozpatrzmy kilka z nich.

Biuro Tłumaczeń „LingvoPlus” z Moskwy posiada *Kodeks zachowania tłumacza*:

- **Tłumacz** – to osoba, która realizuje funkcję komunikacyjną pomiędzy przedstawicielami dwóch różnych kultur językowych. On przekształca tekst napisany lub ustny, które bazują na jednym języku, na formę lingwistyczną, dostępną przedstawicielom drugiego języka.
- Przy tłumaczeniu pisemnym **tekst autorski dla tłumacza jest nienaruszalny**. Tłumacz nie powinien zmieniać jego formy według własnego uznania, skracać go lub czynić go obszerniejszym.
- Przy ustnym tłumaczeniu **tłumacz nie może wyrażać własnego punktu widzenia** lub interpretować słów mówcy według własnego uznania.
- **Tłumacz powinien zagwarantować poufność** swej działalności zawodowej i nie ujawniać treści tłumaczonego przez niego materiału.
- **Tłumacz ma obowiązek bycia profesjonalistą** w swym fachu i posiadać wysokie kompetencje w zakresie wiedzy języka oryginału i tłumaczenia, jego tematyki i technik tłumaczenia.
- **Tłumacz powinien odpowiadać za jakość** wykonanego tłumaczenia.
- **Tłumacz posiada prawa autorskie**. Prawo gwarantuje tłumaczowi podanie jego nazwiska pod publikowanym tekstem tłumaczenia.
- **Tłumacz powinien przestrzegać określonej etykiety**.
- **Wygląd zewnętrzny tłumacza** powinien odpowiadać jego działalności reprezentacyjnej (*Кодекс поведения переводчика*, 2006-2015).

Agencja Tłumaczeń LingMAX z Moskwy umieściła na swojej stronie *Kodeks etyki zawodowej pracownika Biura Tłumaczeń „LingMAX”*:

Wszyscy pracownicy zobowiązują się do:

- Zapewnienia profesjonalnego poziomu wykonania tłumaczeń pisemnych i ustnych.
- Przestrzegania dokładnie terminów wykonania tłumaczenia pisemnego, zapewnienia sprawdzenia (korekty) tłumaczenia przed przekazaniem go zleceniodawcy (klientowi).
- Ciągłe pracować nad podnoszeniem swojego profesjonalnego poziomu, uczestniczyć w szkoleniach i dodatkowej edukacji.

- Przestrzegania ściśle poufności dotyczącej materiałów, przekazanych do tłumaczenia pisemnego i ustnego i osobistych danych zleceniodawców (klientów), nie wykorzystywać takich materiałów w innych celach niż realizacja zamówienia i nie wykorzystywać otrzymanych informacji dla własnej korzyści.
- Przestrzegania kolegalności.
- Niekrytykowania kolegów-tłumaczy przy rozmowach ze zleceniodawcą (klientem).
- Zapewnienia roboczej, przyjaznej atmosfery w zespole.
- Niewprowadzania w błąd zleceniodawcy (klienta) nieuczciwą reklamą i nie przekazywać mu fałszywych informacji o możliwościach Biura Tłumaczeń „LingMAX”.
- Niedopuszczenia do zerwania podjętego zamówienia lub zrezygnowania z niego na rzecz innego zamówienia.
- Niedopuszczenia do rezygnacji z oferty świadczenia usług tłumaczenia ustnego z przyczyn nieobiektywnych.
- Przekazywania każdemu klientowi wizytówki Biura Tłumaczeń „LingMAX”. Przekazywanie osobistych wizytówek, prywatnych numerów telefonu jest niedopuszczalne.
- Niedopuszczeni do świadczenia usług tłumaczeniowych po cenach różniących się od cennika Biura Tłumaczeń „LingMAX” bez uzgodnienia z kierownictwem.
- Przyjmowania ze zrozumieniem uzasadnionych reklamacji zleceniodawcy (klienta) co do jakości tłumaczenia i podejmowania niezbędnych kroków c celu usunięcia usterek.
- Niebrania udziału w imprezach, akcjach, które mogą zaszkodzić reputacji firmy.
- Nieodmawiania ludziom w uzyskaniu profesjonalnych usług tłumaczenia ze względu na rasę, kolor skóry, religię, płeć, ograniczenia fizyczne lub umysłowe.
- Odmawiania usług dla innych biur tłumaczeń i niepolecania lub nieoferowania Klientowi usług innych organizacji, a także swoich prywatnych usług w czasie pracy i poza godzinami pracy.
- Nieorganizowania imprez, a także nie dopuszczania do wypowiedzi, które mogą dotyczyć reputacji firmy, działalności zawodowej innych organizacji, związanych z działalnością tłumaczeniową (*Кодекс профессиональной этики сотрудника Бюро переводов «LingMAX», 2006-2017*).

Biuro Tłumaczeń „Slovo.ru” w *Moralnym kodeksie tłumacza* do siedmiu zasad Aleksiejewej dodaje własne:

- 8. Tłumacz** ma prawo domagać się wszystkich niezbędnych warunków do zapewnienia wysokiego poziomu kompetencji tłumaczeniowej, w tym i odpowiednich warunków pracy (przy tłumaczeniu ustnym – niezawodności sprzętu transmisyjnego, w razie konieczności – zmniejszenia tempa mowy mówcy; przy tłumaczeniu synchronicznym – przekazania wypowiedzi mówców na dzień wcześniej, przerw w pracy w celu odpoczynku itp.; przy tłumaczeniu pisemnym – przekazania literatury informacyjnej i innej w temacie tłumaczenia).

9. **Tłumacz** ponosi odpowiedzialność za jakość tłumaczenia, a w przypadku, tłumaczenia literackiego lub publicystycznego ma do niego prawa autorskie, chronione przez prawo, i przy publikowaniu tłumaczenia jego nazwisko powinno być obowiązkowo podane
10. **Tłumacz** ma prawo nie tłumaczyć pojawiające się w tekście słowa i zwroty w innym języku obcym (jeśli tłumacz jest dwujęzyczny lub nie było odpowiedniej wstępnej umowy ze zleceniodawcą) (*Моральный кодекс переводчика*, 1998).

Biuro Tłumaczeń LinguaContact zaznacza na swojej stronie wymóg pracy zgodnie z Kodeksem etycznym tłumacza oraz zamieszcza dodatkowo własną *Etykę tłumacza*:

Wszyscy tłumacze, współpracujący z firmą „LinguaContact” powinni przestrzegać następujących norm etycznych:

- Tłumacz jest pośrednikiem pomiędzy dwoma środowiskami językowymi. Jego zadanie polega na przekształceniu tekstu lub mowy w jednym języku na tekst lub mowę w drugim języku. Oznacza to, że sens, wyrażony w tłumaczonym tekście lub tłumaczonej mowie nie może być zmieniony, skrócony lub poszerzony przez tłumacza na jego własne życzenie, jeśli podobne zadanie nie było określone przez zleceniodawcę.
- Przy tłumaczeniu ustnym tłumacz powinien przestrzegać etyki komunikacji ustnej, odnosić się do klienta z szacunkiem, powinien być osobą komunikatywną, uprzejmą i wychowaną, powstrzymywać swoje emocje.
- W pozostałych przypadkach tłumacz nie powinien brać udziału w relacjach pomiędzy stronami i nie ma prawa ujawniać swojego stosunku co do treści tłumaczonego tekstu lub tłumaczonej wypowiedzi.
- Tłumacz powinien zawsze zapewniać i trzymać się wysokiej jakości swojej pracy, w tym punktualnie przestrzegać terminów jej wykonania i oddania.
- Tłumacz powinien zrezygnować z wykonania tłumaczenia, jeśli wie, że nie może go wykonać na wysokim poziomie z powodu ograniczeń swojej kompetencji, wiedzy lingwistycznej lub specjalistycznej.
- Tłumacz nie ma prawa do czerpania jakiegokolwiek korzyści z tych informacji, które stały mu się wiadome w trakcie pracy i nie powinien ujawniać otrzymanej informacji o kliencie. Obowiązek zachowania poufności trwa również po zakończeniu prac.
- Tłumacz powinien systematycznie dążyć do podwyższania swojego poziomu zawodowego (*Этика переводчика*, 2008-2021).

Analizując prace teoretyczne, oficjalne dokumenty i kodeksy biur tłumaczeń T. Parszyna proponuje zestaw norm moralnych, zasad moralnych, norm zachowania w społeczeństwie i w środowisku zawodowym:

Normy moralne to: zasada odpowiedzialności; zasada sprawiedliwości; zasada poszanowania godności; zasada kompetencyjności; zasada przyzwoitości; zasada zbudowania relacji na bazie życzliwości i współpracy; zasada neutralności.

Normy moralne to: prawdziwość, rzetelność; szczerść, poprawność; pozytywny stosunek do życia, skromność; dążenie do samodoskonalenia; pragnienie czynienia dobra; szczodrość, cierpliwość; dobry stosunek do otoczenia; zapobiegawczość; wytrzymałość i zimna krew w ekstremalnych sytuacjach;

umiejętność przetrwania; taktyczność, umiejętność dotrzymywania tajemnicy; opanowanie, poczucie własnej godności; inteligencja; uczciwość; obowiązkowość.

Normy zachowania w społeczeństwie to: przejawianie wrażliwości wobec ludzi; przejawianie przyjaźni, punktualność, spokój; dotrzymywanie słowa; słuchanie, a potem mówienie; nie narzekanie na los; nie chwalenie się; strój adekwatny do miejsca; niedopuszczanie poniżania własnej godności.

Normy zachowania w środowisku zawodowym:

- przekład jest wykonywany przez tłumacza w granicach jego kompetencji,
- tłumacz niezwłocznie informuje zleceniodawcę, jeśli kompetencje tłumacza, możliwości lub warunki zamówienia nie pozwalają mu wykonać tłumaczenia zgodnie z wymogami zleceniodawcy,
- podczas wykonywania przekładu tłumacz nie może dodawać własnych osądów do tłumaczenia i zachowuje neutralną pozycję,
- tłumacz uczciwie wykonuje tłumaczenie,
- tłumacz przestrzega praw autorskich,
- tłumacz podejmuje wszelkie wysiłki w celu eliminacji konfliktu interesów ze zleceniodawcą,
- tłumacz nie podejmuje się zlecenia, jeśli wykonanie tłumaczenia jest sprzeczne z prawem lub zasadami społecznymi,
- tłumacz systematycznie podwyższa swoje kwalifikacje,
- tłumacz gwarantuje poufność informacji, tajemnicy państwowej,
- tłumacz trzyma się takich stawek wynagrodzenia, które gwarantują wysoki poziom usług i zapewniają sprawiedliwe wynagradzanie wykonawcy,
- oferta cenowa tłumacza powinna wykluczać nieoczekiwane dla zleceniodawcy podwyższania ceny podczas rozliczeń,
- tłumacz przy wykonywaniu swojej działalności kieruje się zasadami uczciwej konkurencji,
- nie należy oferować swoich usług zleceniodawcy, z którym tłumacz pracuje przez pośrednika,
- tłumacz podejmuje wszelkie kroki w celu zapobiegania korupcji,
- niedopuszczalne jest w trybie jednostronnym w czasie i po wykonaniu tłumaczenia ustnego lub pisemnego zmienianie warunków umowy lub dodawanie do niej dodatkowych warunków, które są niekorzystne dla drugiej strony,
- tłumacz informuje zleceniodawcę o zasadach świadczenia usług tłumaczeniowych i zapewnia maksymalną przejrzystość procesu wykonania przekładu,
- tłumacz proponuje zleceniodawcy optymalne sposoby rozwiązania przedłożonego mu zadania,
- tłumacz wskazuje zleceniodawcy błędy w oryginale,
- tłumacz ponosi wszelką odpowiedzialność za realizację zlecenia,
- tłumacz przestrzega kultury komunikacji, szanuje prawa i obowiązki stron, przestrzega zasad uprzejmości,
- tłumacz odrzuca nieuzasadnioną krytykę kolegów,
- tłumacz podejmuje wszelkie środki w celu podwyższania prestiżu zawodu,
- tłumacz przejawia życzliwość wobec wszystkich członków procesu przekładu,

- tłumacz, w pierwszej kolejności, przestrzega przepisów prawa, zwłaszcza prawa Federacji Rosyjskiej,
- tłumacz przestrzega prawa międzynarodowego,
- tłumacz jest patriotą swej Ojczyzny,
- tłumacz pomnaża dorobek intelektualny swojego kraju, obywatelem którego jest,
- tłumacz nie dopuszcza się dyskryminowania ze względu na wiek, płeć i wygląd zewnętrzny,
- tłumacz przestrzega solidarności zawodowej,
- tłumacz, który pracuje w zespole twórczym, ma obowiązek przestrzegania wspólnych dla wszystkich zasad pracy zawodowej i zachowania,
- tłumacz nawiązuje poufne relacje z tymi, z którymi pracuje i dla kogo pracuje,
- tłumacz zachowuje powściągliwość i zimną krew w ekstremalnych sytuacjach,
- tłumacz zawsze jest przewidujący i punktualny,
- tłumacz szczerze dzieli się wiedzą i doświadczeniem z młodymi i początkującymi tłumaczami,
- tłumacz przestrzega zasady „Nie szkodź!”,
- tłumacz nie ma prawa na własne życzenie zmieniać sensu i zawartości tekstu podczas tłumaczenia, skracania lub poszerzania go,
- tłumacz ma obowiązek dbania o własne zdrowie, ponieważ od jego stanu fizycznego zależy jakość tłumaczenia,
- tłumacz nie ma prawa reagowania emocjonalnego na indywidualne wady wymowy mówcy i ich odtwarzania,
- w tłumaczeniu pisemnym tłumacz ma obowiązek przestrzegania zasad jego tłumaczenia i zasad sporządzania tekstu,
- tłumaczowi nie wolno dodawać nieistniejących w tekście nawiasów i słów ‘tak zwany’, samowolnie dodawać synonimu terminu, opuszczać niezrozumiałe fragmenty tekstu, pozostawiać niezrozumiałego i przetłumaczonego na chybił trafił miejsca, nie próbując skonsultować się ze specjalistą,
- tłumacz nie może brać udziału w skandalu, nie tłumaczy przekleństw,
- tłumacz przestrzega służbowego stylu ubrania,
- tłumacz przestrzega etykiety, służbowej etykiety, etykiety rozmów telefonicznych, etykiety tłumaczenia ustnego, tłumaczenia pisemnego, komunikacji w Internecie,
- tłumacz nigdy nie powinien mówić i pisać, że zna doskonale język obcy,
- tłumacz powinien rozumieć, że sztuka mówienia i sztuka milczenia są w jednakowym stopniu ważne dla tłumacza (Паршина, 2017, s. 74-75).

Podsumowanie

Zaprezentowane zasady etyki, opracowane przez naukowców, praktyków, stowarzyszenia tłumaczeniowe i stosowane w wielu agencjach tłumaczeń, obejmują rozmaite kwestie dotyczące tłumaczeń ustnych, pisemnych, wyglądu i zachowania tłumacza. Stanowią podstawę do działania dla tłumaczy, zwłaszcza Kodeks Etyczny Tłumacza. Wiele z tych zagadnień etycznych może stanowić bazę dla kodeksów w innych krajach, a także jest cennym materiałem dla tłumaczy, którzy współpracują z klientami z Rosji. Z tego też względu zapoznanie studentów specjalizacji translatorycznych w Polsce z zagadnieniami etyki obowiązującymi w krajach języków, których uczą się, powinno stanowić nieodłączny element programów nauczania.

Bibliografia

- Бродский, М.Ю. (2012). *Устный перевод: история и современность: учебное пособие*. Екатеринбург: АБМ.
- Валеева, Н.Г. (2014). *Теория перевода: культурно-когнитивный и коммуникативно-функциональный аспекты*. Москва: Университет дружбы народов.
- Гарбовский, Н.К. (2007). *Теория перевода*. Москва: Изд-во Московского университета.
- Елин, А.Л., Костина, О.А. (2013). Профессиональная этика переводчика: основные принципы и проблемы. W: *Научная периодика: проблемы и решения, №1*. Pobrane z: <https://studfile.net/preview/8838034/page:2/>.
- Ефремова, Т.Ф. (2000). *Новый словарь русского языка*. Москва: «Русский язык». Pobrane z: <https://www.efremova.info/word/etika.html-.YCZqqDgnjRM>.
- Кодекс поведения переводчика*. (2006-2015). Pobrane z: www.lingvo-plus/kodeks-perevodchika/.
- Кодекс профессиональной этики сотрудника Бюро переводов «LingMAX»*. (2006-2017). Pobrane z: <https://lingmax.ru/kodeks.html>.
- Миньяр-Белоручев, Р.К. (1999). *Как стать переводчиком?* Москва: «Готика», 1999. Pobrane z: https://nmetau.edu.ua/file/minyar-beloruchev_kak_stat_perevodchikom.pdf.
- Мирам, Г.Э. (2001). *Переводные картинки. Профессия: переводчик*. Киев: «Эльга».
- Моральный кодекс переводчика*. (1998). Pobrane z: www.slowo.ru/stat1_7.html.
- Московчук, Л.С. (2018). Традиции и перспективы профессиональной этики переводчика. В: *Парадигма. Философско-культурологический альманах. Вып. 28*. Санкт-Петербург.
- Мусаева, З.Х., Косенко, Е.И. (2017). *Теория перевода*. Махачкала: Дагестанский государственный институт народного хозяйства.
- Паршина, Т.В. (2017). Об этике переводчика. В: И.Г. Ахметов (ред.), *Филология и лингвистика в современном мире*. Москва: «Буки-Веди». Pobrane z: <https://moluch.ru/conf/phil/archive/235/12352/>.
- Профессиональный кодекс члена Союза переводчиков России*. (1998). Pobrane z: http://lang.mrsu.ru/docs/doc_kodeks.htm.
- Рыбин, П.В. (2007). *Теория перевода. Курс лекций*. Москва: Московская государственная юридическая академия.
- Сдобников, В.В., Петрова О.В. (2007). *Теория перевода*. Москва: «Восток-Запад»
- Степанова, М.М., Светова, С.Ю., Нечаева, Н.В. (2017). Рассмотрение этических вопросов профессиональной деятельности при подготовке переводчиков в вузе. В: *Проблемы теории, практики и дидактики перевода: Сборник научных трудов. Серия «Язык. Культура. Коммуникация». Выпуск 20. Том II*. Нижний Новгород: НГЛУ.
- Тюленев, С.В. (2004). *Теория перевода. Учебное пособие*. Москва: «Гардарики».
- Ушаков, Д.Н. (2014). *Большой толковый словарь современного русского языка*. Москва: «Славянский дом книги». Pobrane z <https://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=87717>.
- Хаматова, А.А. (2011). О курсе «Переводческая этика переводчика». В: *Известия восточного института. №1.2011*. Владивосток: Дальневосточный федеральный университет. Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-kurse-professionalnaya-etika-perevodchika/viewer>.
- Чужакин, И., Палажченко, П. (1999). *Мир перевода, или вечный поиск взаимопонимания*. Москва: «Валент». Pobrane z: <http://padaread.com/?book=30894&pg=2>.
- Этика переводчика*. (2008-2021). Pobrane z: <https://linguacontact.com/policy>.
- Этический кодекс переводчика*. (2014). Pobrane z <https://translation-ethics.ru/code/>.
- <https://translation-ethics.ru/code/>.